

BOUWHISTORISCHE VERKENNING

adres: Oosterstraat 36

Status: BBP

Periode: veldwerk 26-6-2003

Onderzocht door: T. Tel, F. van der Waard (veldwerk); H. Wierts (archieffonderzoek).

Auteur: F. van der Waard

Datum: versie februari 2005, toevoeging afbeeldingen 20 april 2007.

Inleiding

Deze bouwhistorische verkenning is uitgevoerd in het kader van het project Bouwhistorische inventarisatie en verkenning van de binnenstad van Groningen. Dit is het eerste project in het kader van de cultuurhistorische inventarisatie van het hele grondgebied van de gemeente Groningen die tot doel heeft de cultuurhistorische kwaliteiten in beeld te brengen. De bouwhistorische verkenning bevat een korte schets van de bouwgeschiedenis van het pand, een beschrijving van het interieur en het exterieur en een waardestelling. Het onderzoek richt zich in hoofdzaak op het gebouw zelf, waarbij in beperkte mate gebruik is gemaakt van schriftelijke bronnen en oud kaartmateriaal. De bouwgeschiedenis wordt daarom in hoofdlijnen weergegeven. Ook is het mogelijk dat achter voorzetwanden en verlaagde plafonds oudere constructies en interieur-afwerkingen verborgen zitten.

Voor het onderzoek van de bouwgeschiedenis is gebruik gemaakt van het bouwdoossier van de dienst Ruimtelijke Ordening en Economische Zaken van de Gemeente Groningen.

De twee voorkamers op de tweede verdieping zijn niet bezocht evenals de ruimte achterin de begane grond van het tweede achterhuis.

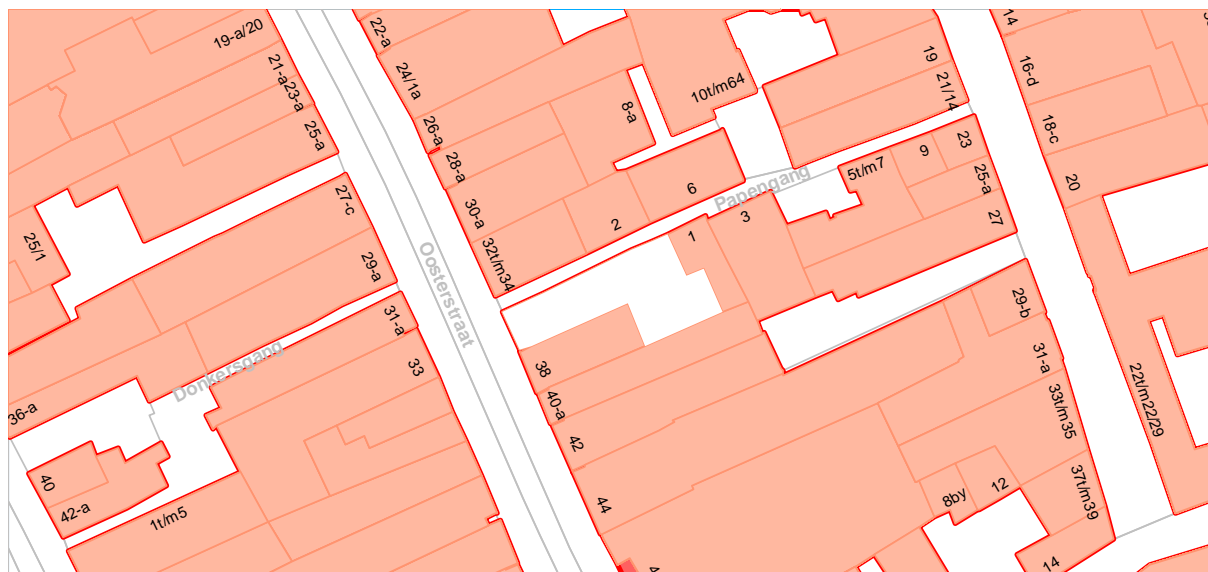

SITUERING/STRUCTUUR

Het pand staat aan de oostzijde van Oosterstraat op de zuidhoek van de Papengang op een diep perceel. Aan de rechterzijde is een smalle drup. Achter de zuidelijke buurman was een diepe tuin die echter bij nr. 36 hoort. Deze tuin is thans bebouwd met een eenlaags recent gebouw met een plat dak. Slechts het achterste deel van de tuin is niet bebouwd.

Het pand bestaat uit drie bouwdelen achter elkaar: een diep voorhuis (15,5 x 6,5m.) met drie bouwlagen en een plat dak; een achterkamer (ca. 5,8 x 6,7m.) met een kelder, 2 bouwlagen en een plat dak; en een diep achterhuis (ca. 13,25 x 6,8 m.) dat thans twee bouwlagen heeft met een zolderverdieping waarvan het dak plat is met aan één zijde een schuin dakvlak.

In het voorhuis bevindt zich op ca. tweederde van de lengte een lichtschacht op het niveau van de tweede en de eerste verdieping.

BOUWGESCHIEDENIS

De kern van het huidige voorhuis (15,5 x 6,5 m.) werd mogelijk in de 15de eeuw gebouwd (blijkens een tienlagenmaat van 86,5 cm. in de kelder; in de rechtermuur is achteraan op de verdieping 80 cm gemeten) met een kelder, begane grond, verdieping en zolder. Bij een bouwhistorische waarneming in 2002 bleek de aanzetdiepte van de achtermuur zodanig te zijn dat het huis onderkelderd moet zijn geweest.

De zijmuren van dit huis waren ca. 45 cm. (anderhalfsteens) dik. Het voorste gedeelte van de begane grond had over een lengte van ca. 7 m. echter een 57 cm dikke muur. Wellicht is dit een rest van een nog oudere structuur (Misschien is dit de kopse gevel van een dwars geplaatst huis?). De stookplaatsen van het diepe huis zaten aan de kant van de Papengang omdat de inpandige gang aan de andere kant zat. Ook bij vele andere huizen op een hoekligging is te zien dat de gang nooit aan de kant van de zijstraat zit.

Aan het voorhuis werd een fase later, mogelijk in de late 15de of vroege 16de eeuw, een ondiepe achterkamer gebouwd van 5,8 m. die vermoedelijk twee bouwlagen had en grotendeels onderkelderd was. De achterkamer had aan de rechterzijde een gang en links daarvan een kamer. Onder deze kamer was een kelder met een tongewelf. Deze kelder strekte zich niet onder de gang uit. Een dergelijk onderkelderde achterkamer zal het karakter van een luxe kamer gehad hebben. De achterkamer had zijmuren van ca. 45 cm. dikte (anderhalfsteens).

Daarachter werd in de 16de eeuw een diep niet onderkelderd achterhuis van drie lage bouwlagen gebouwd met een zolder met een borstwering (de kapconstructie staat nog op een doorsnede uit 1923 aangeduid).

Dit achterhuis had enkelvoudige balklagen van dikke eiken balken, zijmuren van (50cm) anderhalve steen dik en een tienlagenmaat van ca. 81. De muren waren in een slordig staand verband (althans er zijn afwisselend koppen- en strekkenlagen) gemetseld. Deze kenmerken kunnen op een 16de-eeuwse datering wijzen.

Dit achterhuis had gezien de lage verdieping een nijverheids- en opslagkarakter. Het gehele complex doet sterk denken aan de opzet van Gelkingestraat 46. Ook een 18de- of 19de-eeuws rondboogvenstertje op de eerste verdieping duidt nog op dit karakter. Tot 1923 had het achterhuis nog een steil dak met dakkapel met hijsbalk dat op een opslagfunctie wijst.

Oosterstraat 36 stond vroeger bekend als het Sappenhuis. Het was aan dit huis dat de Sappengang (thans Papengang) zijn naam ontleende. Dit kan er op duiden dat dit een belangrijk huis is. In 1631 werd het huis gerechtelijk verkocht. Het ging over van de Raadsheer Lodewijk Schultens in handen van Lubbertus Jacobi. In de akten is sprake van een huis met een 'hoffien' daarachter. Wellicht is dit de tuin.

De kaart van Haubois uit omstreeks 1643 met onder de Oosterstraat en haaks daarop naar boven toe de Papengang. Het noorden is op deze kaart links.

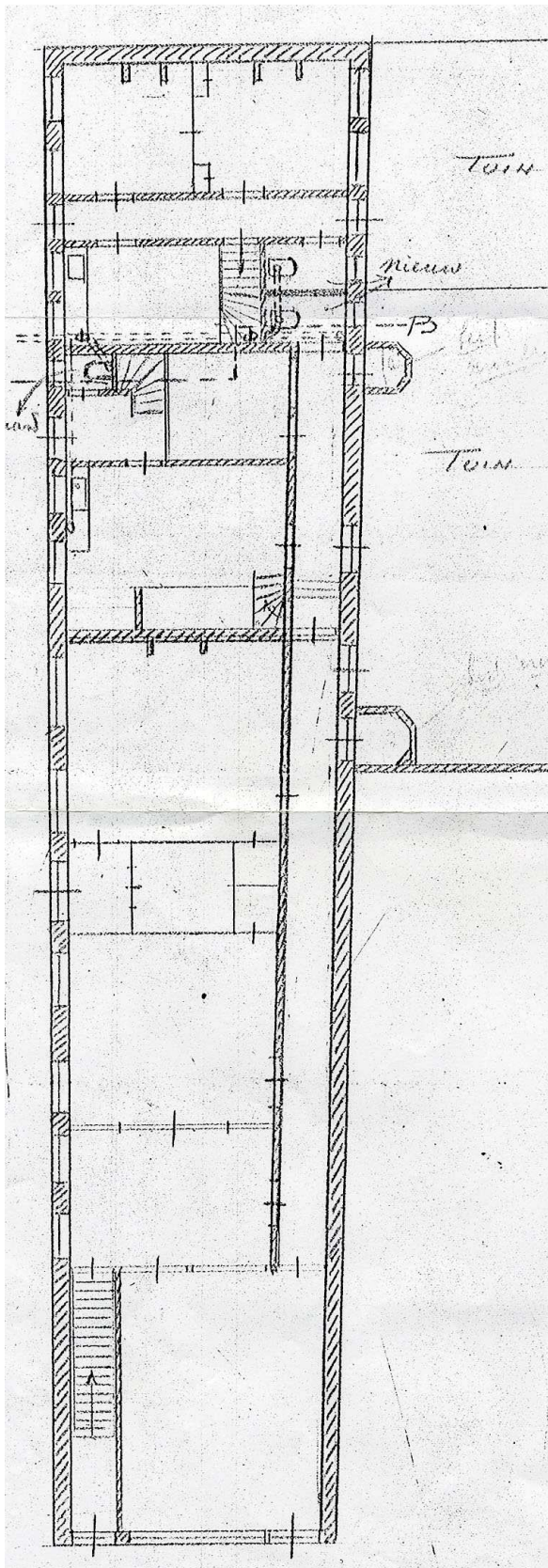
Op de kaart van Haubois uit ca. 1643 wordt op de hoek met de Papengang een zeer lang diep huis aangeduid dat vermoedelijk overeenkomt met het voorhuis, de achterkamer en het achterhuis. Daarachter staan twee dwarse huizen met de kopse gevels naar de Papengang.

De kadastrale kaart uit omstreeks 1830 met daarop aangegeven de moderne huisnummering.

Op het minuutplan van ca. 1830 heeft het complex de huidige lengte. Op de zuidoosthoek van het achterhuis staat de helft van een achthoekige aanbouw aangeduid. Het is niet geheel duidelijk wat dat

geweest is (het kan een beerput zijn, een traptoren o.i.d.). Achter het achterhuis is open grond, zodat de dwarse huizen die nog bij Haubois aangeduid zijn, af zijn.

Plattegrondtekening uit 1929.

De zijgevels van het complex hebben in de 19de eeuw een blokpleister gekregen. De indruk bestaat dat er aanvankelijk smalle vensters, zoals kloosterkozijnen in de zijgevel van het achterhuis zaten. Achteraan is de linkerzijgevel in de 18de of 19de eeuw op begane grond niveau opnieuw opgemetseld tegelijk met het aanleggen van nieuwe vensters. Deze vensters zijn dan weer in de tweede helft van de 19de eeuw vervangen door vier vensters met afgeronde hoeken en een deur. Boven deze vensters zijn de in de pleister aangegeven strekken van de vorige smallere vensters blijven zitten. In dezelfde periode werd meer naar voren nog een deur aangelegd. De indruk bestaat dat in deze periode in het achterhuis wooneenheden met eigen toegangen en trappen gerealiseerd werden, zodat men twee deuren en twee trappartijen moest aanleggen. Dit betekende dat de woonfunctie van dit achterhuis toenam ten koste van de oorspronkelijke nijverheids- en opslagfunctie.

In 1912 werd er een derde bouwlaag met een plat dak op het voorhuis gezet. Bij die gelegenheid werd een lichtschacht achter in het voorhuis op het niveau van de eerste en tweede verdieping aangebracht. De trap naar de verdieping kreeg meer status en werd verplaatst en kwam nu boven de trap die van de begane grond naar de verdieping leidde

Ook de voorgevel werd toen nieuw gebouwd en kreeg de huidige hoofdvorm. De pui is later weer gewijzigd. De bestaande balklaag boven de begane grond liet men zitten. Volgens de tekening zou de balklaag boven de verdieping vernieuwd worden door balken van 30 x 10 cm. die op 80 cm. h.o.h. lagen. J. Bouwers was de bouwheer van deze verbouwing.

In 1923 werd de kap van het achterhuis gesloopt en kwam hier een zolderverdieping met een plat dak met aan de straatkant een schuin dakvlak. Tot die tijd zou hier volgens de opmeting een zolder met borstwering dekbalkgebinten en A-spanten geweest zijn.

J. Bouwers was de bouwheer en P. van der Wint de architect.

Op een opmeting van 1929 worden twee putten in de tuin aangeduid bij de rechterzijgevel van de achterkamer en het achterhuis die toen vervielen. Op deze opmeting is op de begane grond

duidelijk de lange gang aan de rechterzijde te herkennen die alleen vooraan vervallen was. De deur zat dan ook aan de rechterzijde. Aan de linkerzijde was een deur die toegang gaf tot de trap naar boven. Tegen de achtergevel van de achterkamer is een stookplaats aangegeven. Deze zit vermoedelijk op een oude plek.

Het achterste deel van het achterhuis was van de Papengang toegankelijk en lijkt min of meer apart te functioneren van de rest van het huis. Dit gedeelte had ook een eigen trap en een keukentje en twee stookplaatsen tegen de achtergevel.

In 1937 kreeg J. Berghuis (meubelfabrikant) vergunning voor ondermeer het wijzigen van de indeling en het veranderen van de raamkozijnen in de gevel aan de Papengang.

Recentelijk heeft men de lage eerste en tweede verdieping van het achterhuis samengevoegd tot een vrij hoge bouwlaag die thans de eerste verdieping vormt.

Zeer recentelijk heeft men de kelder onder de achterkamer onder de voormalige gang uitgebreid.

BESCHRIJVING

gevels

De voorgevel dateert uit 1912 en is in schoon werk, in normaal kruisverband opgetrokken.

De pui heeft een open karakter doordat de penanten en de bovenkant met modern materiaal zijn bekleed en daarbinnen een moderne glasvulling is aangebracht. Wellicht is onder de moderne bekleding een restant van een oudere pui behouden gebleven.

De zijkanten van de gevel springen enige centimeters cm naar voren en vormen vlakke, ca. 45 cm brede lisenen. Deze lisenen zetten zich horizontaal voort onderlangs de kroonlijst. Op deze manier is de gehele gevelomtrek van een naar voren springende vlakke rand voorzien.

De verdieping heeft drie H-schuifvensters met enigszins afgeronde hoeken. Het linkervenster is omgebouwd tot een raam met een bovenlicht dat als klappraam is uitgevoerd. De vensterbogen hebben natuurstenen aanzetstenen. Op de tweede verdieping zijn drie iets kortere H-schuifvensters met enigszins afgeronde hoeken. Hier ontbreken de natuurstenen aanzetstenen.

De gevel wordt bekroond door een naar voren stekende geprofileerde lijst met dragende klossen eronder. Opvallend is dat op de ontwerptekening de gevelbekroning anders staat aangegeven. De lisenen stoppen onder de houten lijst die in het ontwerp breder is en voorbij de muurhoeken steekt. Boven deze lijst steekt een gemetselde balustrade uit. Het is niet duidelijk of deze geplande gemetselde balustrade daadwerkelijk gebouwd is of niet.

De noordelijke zijgevel van het voorhuis en de achterkamer is vooraan een drielaagse en achteraan tweelaagse langsegevel die van een blokpleister is voorzien.

Op ca. 7 m. uit de voorgevel bevindt zich een opvallende sprong naar binnen. De verklaring hiervan is onduidelijk. Het kan niet uitgesloten worden of in het voorste dikkere gedeelte (ca. 57 cm.) oudere muurresten verborgen zijn.

Enkele meters uit de voorgevel bevindt zich een recente deur die toegang geeft tot de trap naar de bovenwoning. Boven deze deur begint een uitgemetseld rookkanaal van een voormalige stookplaats op de begane grond. Dan zijn er vier hooggeplaatste rechthoekige recente aangebrachte vensters. De twee achterste zijn oorspronkelijk mogelijk grote schuifvensters geweest, waarvan het bovenlicht tot het huidige venster is omgebouwd.

Op de verdieping zijn drie 20ste-eeuwse vensters. De laatste twee vensters zitten in het tweelaagse gedeelte precies boven de omgebouwde vensters op de begane grond.

Aan het einde van de achterkamer is een sprong naar buiten die het begin van het achterhuis aangeeft. Boven de eerste verdieping is een lijst die de afscheiding met de tweede verdieping vormt. Boven deze lijst bevinden zich twee uitgemetselde rookkanalen die in schoorstenen eindigen. Het voorste rookkanaal is aangesloten op het al genoemde rookkanaal dat op de begane grond begint. Tussen de beide rookkanalen zijn twee T-vensters waarvan het achterste een driedelig bovenlicht heeft. Opvallend is het dat in deze zijgevel tot aan het achterhuis geen ankers zijn waargenomen.

De zuidelijke zijmuur is grotendeels ingebouwd. Het achterste deel van het voorhuis (voorbij de patio) en de achterkamer vormen een geheel dat op verdiepingsniveau vrij ligt en is voorzien van drie traveeën. Het

voorste venster heeft een driedelig bovenlicht en dateert uit 1912, dan volgt een T-vormig stolpvenster met driedelig bovenlicht en een stolpdeur met driedelig bovenlicht dat op een balkon uitkomt. Ter plekke van de rechter (achterste) naad van het voorste venster bevindt zich een sprong, waar de zijgevel naar achteren iets smaller wordt. Deze sprong geeft het einde van het oorspronkelijke voorhuis aan. Dichtbij deze sprong kon op de verdieping, voor de zijmuur van het voorhuis, een tien-lagenmaat van 80 cm geconstateerd worden. Achter het derde venster springt de gevel weer iets naar binnen op de plek waar het oorspronkelijke achterhuis begint.

Beschrijving per bouwlaag

Het voorhuis is geheel onderkelderd geweest. Deze kelder wordt op een opmeting van 1912 aangeduid, maar is in de loop van de 20ste eeuw gedempt. Bij een verbouwing van de kelder van het achterhuis in 2002 konden er door T. Tel en H. Wierds enige waarnemingen bij de achtergevel en het achterste deel van de kelder van het voorhuis gedaan worden.

De achtergevel was op kelderniveau 61 cm dik en had een tienlagenmaat 86,5cm en een steenmaat van 28-28,5 x 13,5-15 x 7,2-7,3 cm. Daarmee zou deze gevel mogelijk uit de 15de eeuw dateren. Opvallend is dat het fundament van deze gevel aan de achterzijde vijf versnijdingen heeft. Ook de aanlegdiepte van de gevel ca. 2,14 m. onder de huidige vloer suggereert dat het pand onderkelderd is geweest. Ook is er in het achterste gedeelte van de rechtermuur van de kelder een nis of venster overdekt door een segmentboog waargenomen.

De begane grond is mogelijk nog overdekt door een oorspronkelijke enkelvoudige balklaag. Althans volgens het bouwplan van 1912 liet men deze balklaag zitten. Wel moet opgemerkt worden dat er aan de steegkant geen ankers van de balklaag waargenomen zijn.

De begane grond is een ongedeelde ruimte en in gebruik bij de winkel en voorzien van voorzetwanden en verlaagde plafonds. Alleen aan de linkerkant is een deel afgescheiden voor een trap naar de bovenwoning die vanuit de Papengang bereikt kan worden. In het voorportaal van de trap bevindt zich een stucwerk plafond met een Jugendstilmiddenornament. Deze trap zou mogelijk uit 1912 kunnen dateren (hoewel de trap al op een plattegrond van 1912 staat aangegeven).

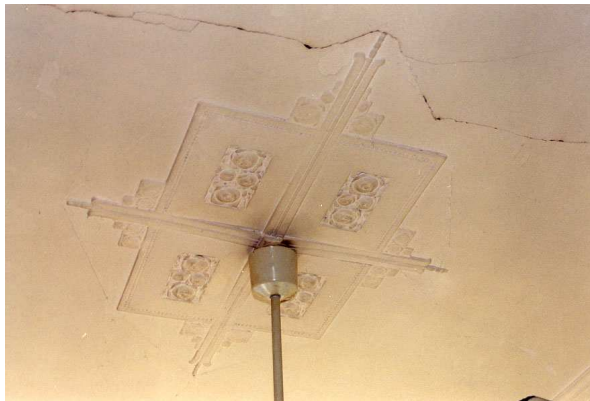

Een van de deuren met omlijsting op de verdieping.

De verdieping is overdekt door balken van 30 x 10 cm. die op 80 cm. h.o.h. liggen (althans volgens het bouwplan van 1912). Deze balklaag is wegens verlaagde plafonds nergens in het zicht.

De verdieping heeft vooraan een smalle zijkamer en een brede diepere kamer. Achter de smalle kamer is de overloop en de gang. Achter de diepere kamer is een tweede diepe kamer. Volgens het plan van 1912 waren deze kamers oorspronkelijk als kamer en suite opgezet. Achter de tweede kamer is de patio/lichtschacht waarlangs de gang aan de linkerkzijde verder gaat. Achter de patio is een keuken.

De rechter voorkamer heeft in de rechter muur een neobarokke schouw en een Jugendstil stucwerkplafond met middenornament en omgaande perklijst. De vensters in de voorgevel hebben een omtimmering in Jugendstil en lambrisering met panelen uit dezelfde tijd.

Plafond en schouw in de voorkamer op de verdieping.

Ook de achterkamer heeft een Jugendstilstucplafond met middenornament en perklijst en in de rechtermuur een bruin marmeren schouw met kenmerken van de Jugendstil en openslaande dubbele deuren uit 1912 die op de patio uitkomen.

Bij de overloop komt de trap van beneden uit en begint de trap naar de tweede verdieping. Deze is voorzien van een traphek en balusters uit 1912. Ter hoogte van de patio versmalt de gang iets en op dit punt is een geprofileerd deurkozijn waarvan de deur verdwenen is.

Alle deuren op de gang zijn paneeldeuren met twee hoge panelen en driedelige glaspanelen boven (Het glas is vaak verdwenen) in de stijl van 1912. De deuren zijn voorzien van een geprofileerd Jugendstil deurkozijn uit 1912.

In de keuken bevindt zich een houten schouw in Jugendstil en een breed venster met driedelig bovenlicht uit 1912.

De tweede verdieping is volgens het bouwplan overspannen door balken van 30 x 10 cm. die op 80 cm h.o.h. liggen. Deze verdieping heeft vooraan een smalle zijkamer (volgens plattegrond van 1912 was dit de meidenkamer) en een brede diepere kamer (deze kamers zijn niet bezocht). Achter de smalle kamer is de overloop en de gang. Achter de diepere kamer is een tweede diepe kamer. De achterste diepe kamer zal uit twee ruimten bestaan hebben, waarbij er een zeer eenvoudige zwart marmeren schouw in de rechtermuur was aangebracht die een hoekschouw vormde met een verdwenen dwarswand. De kamer heeft een verlaagd plafond.

Naast de gang is achter de trap ruimte voor een douche en aan het eind van de gang is een keukenuitbouw. De deur vanuit de overloop naar de smalle voorkamer was dichtgezet, maar de Jugendstildeurprofilering is nog aanwezig. De diepe achterkamer en de keuken hebben Jugendstildeuren met bijbehorende profileringen. De keuken heeft ook een dergelijke deur naar buiten.

De tweede verdieping heeft duidelijk iets minder status gehad dan de eerste verdieping. De meidenkamer is hier geweest en een schouw is zeer eenvoudig.

BESCHRIJVING ACHTERKAMER

De beide zijmuren van de achterkamer zijn hierboven bij het voorhuis al behandeld.

Het achterhuis heeft een recent gemoderniseerde en verbreedde kelder die half verdiept is aangelegd. De kelder is in gebruik bij de winkel. Een recente balklaag overspant de kelder. Bij onderzoek tijdens de verbouwing in 2002 bleek dat tot de verbouwing rechts (ten zuiden) van de kelder een gang op begane grond niveau liep die niet onderkelderd was. De kelder strekte zich derhalve niet over de volledige breedte van het achterhuis uit. De kamer boven de kelder was als een opkamer uitgevoerd.

De kelder was overdekt door een tongewelf, waarvan de aanzetten zo'n 80 cm. boven de vloer gevonden werden. Het gewelf was gemetseld van 5,5 tot 6 cm. dikke stenen. Het muurwerk van de kelder was rondom voorzien van een klamp van geeltjes.

De kelder is belegd met rode en bruine plavuizen van 19 x 19 cm. De kelder was toegankelijk vanuit het tweede achterhuis middels een gemetselde stenen trap.

De muur tussen de kelder en de gang was steensdik (steenmaat 31,5 x 15 x 8,5-9 cm.) Bij de verbouwing van 2002 werd deze muur gesloopt en de kelder tot de zuidmuur van het achterhuis uitgebreid, waarbij men de gang heeft uitgediept. De keldermuur aan de noordzijde is vanaf straatniveau nieuw en bestaat nu uit een betonnen balk waarop kalkzandsteenblokken zijn gemetseld.

De zuidmuur van het eerste achterhuis was veel minder diep aangelegd dan die van het voorhuis en de kelder en staat op geroerde grond. Een laagje geel zand duidt op een grondverbetering voordat de muur werd gemetseld.

De tussengevel tussen de achterkamer en het achterhuis is beneden ca. 51 cm. dik. Het is niet geheel duidelijk of dit de achtergevel van de achterkamer of de voorgevel van het achterhuis is. Doorgaans is de achterkamer ouder dan het achterhuis, zodat de muur vermoedelijk bij de achterkamer hoort.

Zie voor verdere details de beschrijving van T. Tel en de toen gemaakte tekeningen.

Ook de begane grond is in gebruik bij de winkel. Deze is van verlaagde plafonds en voorzetwanden voorzien.

Op de verdieping bevindt zich een woonkamer met een Jugendstil stucwerkplafond met middenornament met aan de linkerkant een smalle gang in het verlengde van de gang die al bij het voorhuis beschreven is. De kamer is voorzien van venster en stolpdeur uit 1912 die op een balkon uitkomt.

BESCHRIJVING ACHTERHUIS

Het achterhuis dateert in aanleg uit de 16de eeuw en had in de oorspronkelijke opzet 3 vrij lage bouwlagen met een zadeldak met borstwering (de kapconstructie staat nog op een doorsnede uit 1923 aangeduid). Hoewel het gebouw vele malen werd omgebouwd is de kern van dit gebouw in aangepaste vorm bewaard gebleven. De achter- en de zijgevels dateren in wezen nog uit deze periode evenals de eiken balklagen. De datering berust ondermeer op zichtbaar muurwerk in de achtergevel dat een tienlagenmaat van 81 cm heeft en in een slordig staand verband (althans er zijn afwisselend koppen- en strekkenlagen) is gemetseld. Ook de zware zijmuren (50cm; anderhalve steen dik) en de enkelvoudige balklagen van dikke eiken balken kunnen op een 16de-eeuwse datering wijzen.

Dit achterhuis had gezien de lage verdiepingen een nijverheids- en opslagkarakter. Een in de zuidgevel bewaard gebleven 18de- of 19de-eeuws rondboogvenstertje op de eerste verdieping duidt nog op dit karakter evenals een tot op heden bewaard gebleven (gemoderniseerde) pakhuisdeur met een hijsbalk erboven.

Het achterhuis had vermoedelijk oorspronkelijk smalle kloostervensters en of luikvensters. De laatste passen bij het opslagkarakter van het achterhuis. De vensters werden mogelijk in de 18de eeuw in smalle vensters met houten kozijnen veranderd. Hiervan getuigen in de noordelijke zijgevel een groot aantal in de pleister aangebrachte strekken die bij smalle vensters horen.

Dezen werden op hun beurt weer in de 19de eeuw aangepast doordat er in het achterhuis twee woningen ingericht werden.

Het achterste gedeelte van de begane grond kreeg in de noordelijke zijgevel bredere vensters met duivejagers en gebogen bovenhoeken.

In 1923 werd het steile dak gesloopt en vervangen door een zolderverdieping waarvan het dak plat is met aan één zijde (de noordzijde) een schuin dakvlak. Dit betekende dat de zuidelijke (rechter) zijgevel een verdieping hoger opgemetseld moest worden.

De drie bouwlagen zijn recentelijk in twee bouwlagen omgezet door de bovenste twee bouwlagen samen te voegen. Drie rijen ankers geven het niveau van de oorspronkelijke balklagen aan.

De zuidgevel van de achterhuizen.

Gevels achterhuis

De achtergevel is een recht gesloten drielaagse gevel, waarvan de bovenste laag aan de rechterkant een schuine kant heeft. De begane grond is ingebouwd, waarbij de rechterhoek iets uitsteekt en gepleisterd is. Het gedeelte dat boven de buurman uitsteekt is in schoon werk opgetrokken in een slordig staand verband gemetseld; althans er zijn afwisselend koppen- en strekkenlagen gemetseld. De tienlagenmaat is ca. 81 cm. Dit metselwerk loopt door tot en met de eerste verdieping. De top van deze muur is in een andere steensoort in kruisverband gemetseld en aan de rechterzijde voorzien van vlechtingen. Het is duidelijk dat hier oorspronkelijk een topgevel heeft gezeten waarvan de rechterkant behouden is gebleven.

De linker noordelijke zijmuur is een tweelaagse gepleisterde langsegevel. De gevel dateert in aanleg uit de 16de eeuw en had in de oorspronkelijke opzet 3 vrij lage bouwlagen die recentelijk in twee bouwlagen zijn omgezet door de bovenste twee bouwlagen samen te voegen. Drie rijen ankers geven het niveau van de oorspronkelijke balklagen aan.

De gevel is van een blokpleister voorzien net als de rest van de noordmuur van het complex. Ongetwijfeld is dit gebeurd om verschillende bouwfases te verbergen. Toch zijn er nog steeds een groot aantal bouwsporen van verschillende soorten dichtgezette en of later veranderde vensters te zien.

De voorste helft van de begane grond heeft een toegangsdeur en is verder thans blind. De achterste helft van de begane grond heeft vijf traveeën met een deur in het midden.

De voorste deur heeft een 19de-eeuwse deurkozijn met duivejagerprofileringen, hardstenen neuten en een geprofileerd kalf met bovenlicht. Wel zijn er in dit voorste gedeelte in de pleister de sporen van diverse dichtgezette vensters te zien.

De achterste vijf traveeën van de begane grond vormen een 19de-eeuwse deur in het midden geflankeerd door twee 19de-eeuwse vensters aan weerszijden. De vensters en de deur hebben kozijnen met afgeronde bovenhoeken en duivejagerprofileringen. Boven deze openingen zijn in de pleister strekken aangebracht die smaller zijn dan de tegenwoordige deur- en vensteropeningen.

Dit stuk van de gevel met de vijf traveeën ligt iets terug ten opzichte van de rest van de gevel. Door een beschadiging in het pleisterwerk van deze terugliggende strook is het achterliggende metselwerk zichtbaar dat een 18de- of 19de-eeuws karakteristiek heeft. Mogelijk heeft men bij het inbreken van deze vensters of de voorgangers ervan deze strook muurwerk opnieuw gemetseld, waarbij deze iets terug kwam te liggen.

Op de oorspronkelijke verdieping bevindt zich vooraan een recent venster en achteraan twee vensters met geprofileerde 19de-eeuwse kozijnen. Het voorste heeft een zesruitschuifraam, van het achterste venster is het raamhout vernieuwd. Ook op deze verdieping zijn in de pleister de sporen van diverse dichtgezette vensters te zien.

Op de oorspronkelijke tweede verdieping bevindt zich vooraan een pakhuisdeur met een hijsbalk erboven geflankeerd door twee kleine vensters, waarvan de achterste dichtgezet is. De pakhuisdeur is gemoderniseerd als glazen deur. Overigens is de gevel van de tweede verdieping blind waarbij er wel de sporen van enkele dichtgezette smalle vensters nog te zien zijn.

Het is duidelijk dat de bouwsubstantie van de zijgevel grotendeels uit de bouwtijd (16de eeuw) dateert en dat onder de pleister zich een groot aantal bouwsporen verbergt

De zuidelijke zijmuur is een drielaagse gepleisterde langsgevel. De bovenste verdieping is er in 1923 bovenop gezet. Een horizontale lijn in de pleister geeft aan tot waar het oude muurwerk aanwezig is. Dit oude gedeelte had oorspronkelijk drie lage bouwlagen waarvan de bovenste twee recent samengevoegd zijn.

De begane grond is grotendeels ingebouwd op het achterste deel na. In dit achterste gedeelte bevindt zich een tweepaneelsdeur met een bovenlicht met daarnaast twee zesruitsvensters met geprofileerde kozijnen. Op de eerste verdieping bevinden zich twee vierkante moderne vensters en achteraan een oud geprofileerd zwaar kozijn waarin een driedelig bovenlicht is aangebracht en een recent draairaam.

Op de oorspronkelijke tweede verdieping bevinden zich een T-venster met vernieuwd raamhout, een mogelijk 19de-eeuws rondboogvenstertje dat typisch voor een pakhuis is, twee stolpramen, en een vierruitsvenster.

De tweede verdieping die uit 1923 dateert is voorzien van brede meerstrokenvensters die deels gemoderniseerd zijn.

Diverse oude ankers van de balklaag boven de begane grond en die van de oorspronkelijke eerste en tweede verdieping zijn bewaard gebleven.

Beschrijving per bouwlaag (achterhuis)

De lage begane grond is overdekt door een enkelvoudige eiken balklaag bestaande uit zeer zware eiken balken met doorsneden van ca. 30x33cm.

De voorste helft van de begane grond wordt in beslag genomen door een ruimte waar 5 eiken balken zichtbaar zijn. In de achterwand bevindt zich aan de rechterkant een 19de-eeuwse tweepaneelsdeur met geprofileerde omlijsting.

In het midden van het achterste gedeelte is een dwarse gang. Links ervan liggen een of twee kamers, die niet bezocht zijn. Er zijn twee tweepaneelsdeuren met geprofileerde deuromlijstingen. Op een tekening uit 1923 zijn er op zolderniveau twee rookkanalen in de kopse oostgevel aangegeven die afkomstig zullen zijn van twee haarden in deze vertrekken.

Rechts van de gang ligt een keukentje dat toegankelijk is via een tweepaneelsdeur met geprofileerde deuromlijsting. Het keukentje heeft twee vensters in de noordelijke zijmuur waarbij een van de vensters een 19de-eeuwse vensteromlijsting bezit. Vanuit de gang gaat aan de rechterkant een trap, die mogelijk uit de eerste helft van de 20ste eeuw dateert, naar de eerste verdieping.

De eerste verdieping is vrij hoog omdat men recent de oorspronkelijke vrij lage eerste en tweede verdieping heeft samengevoegd tot een hoge bouwlaag. De eerste verdieping is overspannen door een

enkelvoudige eiken balklaag die in feite oorspronkelijk de tweede verdieping heeft overspannen. In het voorste gedeelte kunnen vier eiken balken gezien worden. Het voorste gedeelte van de linkermuur is dikker dan de rest (mogelijk ca. 90 cm. inclusief betimmering en pleister) en springt bij het voorste venster eigenaardig terug tot de normale dikte (62 cm. inclusief pleister en betimmering, vermoedelijk is het een ca. 50 cm. dikke muur). De betekenis van dit dikkere gedeelte is onduidelijk en het is ook niet duidelijk of dit in zijn geheel massief is. Het kan echter niet uitgesloten worden dat hier een rest van vroegere structuur is.

In het achterste gedeelte is een verlaagd plafond en moderne afwerking en inrichting.

De tweede verdieping heeft een volledig nieuwe indeling en afwerking.

WAARDESTELLING

Oosterstraat 36 heeft stedenbouwkundig hoge monumentwaarde als kenmerkend onderdeel van een laat-middeleeuwse verkavelings- en bebouwingsstructuur aan een van de middeleeuwse hoofdassen van de stad. In dit verband is de drup aan de zuidkant van het voorhuis ook van groot belang. Bovendien is het gebouw door de ligging op de hoek van de Oosterstraat en de Papengang ook structuurbepalend als noordelijke afsluiting van een bouwblok.

De bouwmassa van het huis heeft positieve tot hoge monumentwaarde daar de hoofdvorm van een laat-middeleeuws huis met diverse bouwonderdelen hieraan nog afgelezen kan worden, ondanks verstoringen door de sloop van steile daken en de inbraak van een lichtschacht.

De voorgevel heeft als voorbeeld van een gevel van 1912 enige positieve monumentwaarde, waarbij de recente pui neutrale waarde heeft.

De noordelijke en zuidelijke gepleisterde zijmuren zijn van grote bouwhistorische waarde, omdat daarin zeer veel bouwsporen bewaard zijn gebleven. Zelfs in gepleisterde vorm zijn er bouwfases af te leiden. De oude sprongen vooraan in de rechtermuur en binnen in het achterhuis verwijzen mogelijk naar oudere structuren. Het rondboogvenstertje in de rechterzijmuur van het achterhuis heeft waarde als documentatie van de pakhuis-nijverheids functie van het achterhuis. Dit geldt ook voor de lage verdiepinghoogten en de hijsbalk. Ook enkele 18de- of 19de-eeuwse vensterkozijnen van het achterhuis hebben enige bouwhistorische waarde.

Het casco heeft hoge monumentwaarde. De oude zijmuren van het hele complex zijn overal bewaard en zijn als zodanig drager van de geschiedenis. De balklagen boven de begane grond van het voorhuis en de achterkamer hebben waarde als ze bewaard zijn gebleven. De zware eiken balklagen van het achterhuis hebben grote bouwhistorische waarde. De kelder van de achterkamer heeft bouwhistorische waarde. Dit geldt ook voor de resten van de gedempte kelder van het voorhuis, zoals de achtergevel met zijn versnijdingen en zijgevel met de rest van een venster.

Het huis heeft ook typologisch hoge monumentwaarde omdat ondanks de talloze verminkingen de karakteristieke opbouw van de gebouwde structuur van een aanzienlijk Gronings middeleeuws huis compleet met onderkelderde achterkamer en nijverheidsachterhuis met lage bouwlagen nog afgelezen kan worden

Het huis heeft ook waarde als het historische ‘Sappenhuis’ waar aanzienlijke families hebben gewoond.

Enige interieurelementen hebben positieve monumentwaarde zoals enige Jugendstildeuren, omlijstingen, vensters en haarden en enkele 19de-eeuwse elementen zoals een enkele paneeluur, deuromlijstingen en een haard.

AANBEVELINGEN

Bij een eventuele verbouwing is bouwhistorisch onderzoek met name aan de muren gewenst. Speerpunten daarbij zijn de eigenaardige sprongen in het complex en de onderkeldering van het voorhuis, situering stookplaatsen en vensters.

Uittreksel uit het bouwdoossier van de dienst RO/EZ van de gemeente Groningen.

Adres : **Oosterstraat 36**
Bouwdoosiernummer : B 1570
D.I.V. bezoek : 24 juni 2003

1888

W. Koolstra krijgt een vergunning voor het bouwen van een fotografisch atelier op de bovenverdieping van het pand. De buitenmuren van dit atelier moeten van steen zijn opgetrokken.

Later dit jaar krijgt W. Koolstra vergunning het bouwplan gewijzigd uit te voeren: de beide zijwanden buitendaks waarop de glasbedekking rust van het te bouwen atelier mogen van hout worden opgetrokken in plaats van steen.

1912

J. Bouwers krijgt een vergunning voor het veranderen van de indeling van het bovenhuis en het verhogen van enige muren. Het werk wordt nog hetzelfde jaar voltooid.

1923

Het pand bevat een benedenwoning met winkel en pakhuis en een bovenwoning. J. Bouwers krijgt een vergunning voor het afbreken van de bekapping van het achterste gedeelte van het gebouw en het maken van twee werkplaatsen aldaar, het veranderen van de trap en het bouwen van een privaat. Architect is P. van der Wint.

1929

Het tonnenstelsel wordt opgeheven. De bestaande privaten worden ingericht met waterspoeling en afvoer van faecaliën naar het riool van de gemeente.

1932

Het achterste gedeelte van het gebouw, waarvoor vergunning tot verbouwing tot werkplaatsen in 1923 is verleend, blijkt illegaal bewoond. Er wordt een aanschrijving verzonden aan wed. J. Bouwers waarbij wordt gesommeerd de bewoning te staken. Aan de aanschrijving wordt gevolg gegeven.

1937

J. Berghuis (meubelfabrikant) krijgt een vergunning voor het wijzigen van de indeling en het maken van een winkelpui in de voorgevel, het veranderen van raamkozijnen in de gevel aan de zijde van de Papengang en het bouwen van een privaat. Na voltooiing zal het gebouw worden ingericht tot toonkamer met kantoor- en werkruimte en een bovenwoning. Het werk wordt nog hetzelfde jaar voltooid. J. Berghuis krijgt verder dit jaar een vergunning voor het aanbrengen van een reclame lichtbak.

1945

Er wordt een materiaal aanvraag ingediend voor spiegelglas.

Het rapport voor oorlogsgeweldschade bedraagt f 965,- (hoofdzakelijk metselwerk en glasschade)

1967

J. Berghuis krijgt een vergunning om woonruimte in het pand te onttrekken t.b.v. bedrijfsruimte.

1976

De zijgevel (Papengang) wordt hersteld en deels gewijzigd. Hiervoor blijkt geen vergunning te zijn vereisd.

1978

Dhr Schattenkerk is eigenaar. Hij vraagt subsidie aan voor het vervangen en uitbreiden van de elektrische installatie.

1984

Runner hardloopcentrum krijgt een vergunning voor het aanbrengen van een reclamelichtbak

1985

Boelens-Jorritsma Beheer B.V. krijgt een vergunning voor het veranderen van het kamerverhuurbedrijf. Bouwkosten f 198.000,-. Architectengroep Roderveld tekent voor het ontwerp.

1986

J.H. Thole krijgt een vergunning voor het veranderen van een kamerverhuurbedrijf. Bouwkosten f 69.000,-

H. Wierts